16

D. D.

MORBI
EXPEDITIONIS
CLASSICÆ MDCCLVI,

QUOS,
CONSENS. EXPERIENT. FACULT. MEDIC.
IN ILLUSTRI ACADEMIA UPSALIENSI,

MODERANTE

VIRO NOBILISSIMO ET EXPERIENTISSIMO,

DN. DOCT. CAROLO
LINNÆO,

EQUITE DE STELLA POLARI,
S:Æ R:Æ M:TIS ARCHIATRO,
MED. ET BOTAN. PROFESSORE REG. ET ORD.
ACAD UPS. HOLMIENS. PETROPOL. BEROL. IMPERIAL.
LONDIN. MONSPEL. TOLOS. FLORENT. SOCIO,

PUBLICO EXAMINI COMMITTIT

STIPENDIARIUS PIPERIANUS,

PETRUS BIERCHÉN,

HOLMIENSIS.

IN AUDIT. CAROL. MAJ. D. XVIII MAJI,
ANNI MDCCLVII.
H. A. M. S.

UPSALIÆ, Excud. L. M. HÖJER, Reg. Acad. Typogr.

VIRO
GENEROSO NOBILISSIMOque
D:NO JACOBO
e MÖHLMAN,
PLURIUM RERUM METALLICARUM POSSESSORI
DIGNISSIMO,

BENEFACTORI ET PATRONO
VENERANDO.

In me omni ex parte novercam haut fuiſſe fortunam toties reor, quoties vinculi ejus meminiſſe ſoleo, quo & cognationis decus & beneficiorum Tuorum *magnitudo me* Tecum *conjunxit. Multiplici* Te *nomine,* Vir Nobiliſſime, *equidem veneror; nam & poſſe* Te *& velle de me optime mereri abunde demonſtraſti. Quid igitur æquius, quam ut hanc chartulam, gratiſſimi ſignificatricem pectoris, caro ita nomini dicatam velim & conſecratam? Dum enim vitam vixero, vivam*

GENEROSI AC NOBILISSIMI
NOMINIS TUI

Cultor devotus,
PETRUS BIÈRCHÉN.

D. D.

§. I.

IN claſſe Svecorum Regia, mare Germanicum, anno ſuperiore MDCCLVI, circumnavigatura, Medicus claſſicus conſtitutus, ſuſcepto hoc quicquid eſt muneris, & quidem Menſe Auguſti, mille circiter & nongentorum, qui morbis laborabant, claſſiariorum numerum, primo ſtatim aditu, computabam, illorum nunc ratione non habita, quos ſerpens indies contagio miſerorum agmini adjungebat. Mox igitur primam hanc curam meam eſſe duxi, ut in cauſſas & natales mali diligentius inquirerem; quo ſecuriorem & prudentiſſimo cuique maxime probatam illud arcendi viam poſtmodum, facilius ingrederer. Neque fefellit qualecunque hoc conſilium. Fructus vero & commoda, quæ ex aſſidua illa cum ægro-

tantibus converſatione &, quam mihi injunctam putavi, quotidiana obſervandi ſolertia, ipſemet percepi, tanto minus jam diſſimulare fas eſſe arbitror, ut potius, editurus in lucem, exiguum quodpiam, quale noſtrarum eſt virium, ingenii ſpecimen, illis rem haut ingratam me facturum ſperem, qui ſimili olim in officio, cum tempus & occaſio ſic tulerit, verſabuntur. Ita enim & actum agere ſuperſedebunt, & experimenta experimentis confirmare, vel augere, jucundum ſibi pariter ac levem exiſtimabunt laborem.

§. II.

Vix ad obeundam, cujus nuper mentionem injeci, provinciam me accinxeram, cum graſſantium in bellicis illis navibus morborum tres inprimis familiæ ſive ordines mihi ſiſtebantur. Ad *primum* DIARRHOEAS referre liceat, easque ut plurimum *incruentas*, cum horrendis torminibus, proſtratione virium ſumma, febre itidem debilique ſumme pulſu.

Proximum hic locum FEBRI UPSALIENSI, communiter ſic dictæ, ipſique hodie vulgo notiſſimæ, concedimus, quæ alias *Amphimerina catarrhalis maligna*, *Febris meſenterica*, *nervoſa anglorum*, quin immo *ſtomachalis* plerumque appellari ſvevit. Hujus autem duas, quod fatendum eſt, epidemias obſervabam; quarum altera, urgente æſtatis calore, incipiens ad finem menſis Auguſti durabat, meque ad claſſem adventante maxime ſæviebat. Erat hæc acutior & funeſtioribus ſymptomatibus ſtipata, hæmorrhagia ſcilicet narium in II:o ſtadio copioſa & absque

leva-

levamine, pertinaciſſima, pulſu debili, vacillanti & celeri, delirio taciturno, tremore lingvæ, ſubſultu tendinum, ut & fortioribus motibus convulſivis totius corporis, ſurditate vero in Stadio III:io & IV:o, quibus petechiæ apud nonnullos & vibices accedebant.

Altera, quam autumnalem dicimus, magis lenta fuit cum dolore & laſſitudine totius corporis ſpontanea, vertiginoſo & tenſivo capitis dolore, tuſſi & oppreſſione pectoris dolorifica, cardialgia cum nauſea & vomitu levatorio conjuncta, urina turbulenta ſedimento farinaceo, ut & ſæpius retenta & ad declinationem morbi ſangvinolenta; Aderat ſumma proſtratio virium, pulſus debilis, ſubſultus tendinum, & apud plurimos ſub initio morbi fluxus alvi gravis & pertinax.

Tertio ultimoque loco SCORBUTUM nominamus, qui junctus, in prima epidemia, erat cum ulceribus cacoëthicis, doloreque artuum oſteocopo, in progreſſu autem ſine ulceribus fuit cum ſumma laſſitudine ſpontanea, tumore pedum œdematoſo, dolore artuum, calore interno externeque adurente, fœtore oris & conſtitutione cachectica.

§. III.

Ut cuivis a Natura plantæ ſua, quibus continue ſoboleſcat, ſemina ſunt tributa; ita morbum fruſtra quis in medium produxerit, cujus præcipua quædam, unde ortus ſit cauſſa, non erit adſignanda. Cognita igitur illius indole, hujus cumprimis ratio-

nem

nem habeamus, ut plana ejusmodi facilique via ſpecies morborum recte conſtituantur; neque eidem malo, ex diverſiſſimis ſæpe fontibus oriundo, circumforaneorum more, unam ſemper meditemur curationem. Millena quidem perverſæ hujus medicinæ, quam agyrtarum merito dixeris, omne ævum tulit exempla, ſed totidem dolendos juxta effectus. Nomen ergo ſuum, ſi modo juſte Medicus quisque, ut decet, tuebitur, partes ſuas, felici cum ſucceſſu, peracturus, & morbum, & cauſſam ejus rite cognoſcat, qua ſublata & illum tolli in promtu eſt. Hujus rei probe memor id præſertim, dum licuit, egi, ut *cauſſas*, quas jam exhibeo, morborum ſedulo indagarem. Sunt vero harum, ut vulgo diſtingvi conſveverunt, aliæ *prædisponentes*, aliæ *propriæ* & principis idcirco conſiderationis. Illæ, ut ex vocabulo proclive eſt judicatu, corpus unius hominis præ altero ad contagium admittendum disponunt & quaſi præparant, licet ingruentis rationem morbi, veram quidem & quam philoſophorum ore ſufficientem nuncuparemus, nullo modo in ſemet continere putentur. Sic nempe, qui exhauſti quomodocunque & debilitati eſt corporis epidemica quadam lue facilius contaminatur, quam qui robuſtior eſt & facilius perſpirat; ita tamen, ut effœta illa corporis conſtitutio, pro genuina contracti morbi cauſſa minime ſit reputanda.

Propria morbi cujuslibet cauſſa, aut *proxima* eſt aut *remota*. Illa immediate ut ita dicam, effectum producit, hæc nonniſi e longinquo agente. Rem exem-

exemplo declaremus. *Cauſſa proxima* Pleuritidis ſtagnatio & coagulatio ſangvinis in vaſis minimis arterioſis, ejusque in venas impeditus transfluxus, habetur. *Remota* autem, aër frigidus & humidus, qui ſolidas corporis noſtri partes ſtringit, & globulos ſangvinis adunat, eſſe ſæpenumero animadvertimus. Sic in ſcorbuto, cauſſa proxima eſt corroſio fibrarum & vaſorum minimorum lymphaticorum, cauſſa autem remota, ſalia ſunt hanc ipſam corroſionem efficientia.

Proximæ morborum cauſſæ, difficilius detegendæ, ſæpe nos latent; vel ſaltem ancipiti ſubſunt conjecturæ, unde tot diſſidentes apud auctores de iis reprehendimus opiniones, cum ſenſibus noſtris in ultimos cauſſarum fontes penetrare datum non ſit. Contra remotæ illæ, longa ſedulaque obſervationum indagine, in apricum velut ducuntur, & pro diverſitate cauſſarum, ſpecies morborum recte curantur.

§. IV.

Scorbutus noſtratium, præſertim ſi vulgum ſpectes, e ſalibus plerumque originem trahit, quibus, pro indole telluris & hiemis, carnes animalium ſervare cogimur, cum ratio faciendarum impenſarum uſum recentium carnium non ſemper permittat. Hinc ab infantia inde ſalinis adſveſcimus, unde inſulſa fere nauſeam & faſtidium creant, & ſtomachus, condimenti hujus ſtimulo deſtitutus, in functione ſua penitus torpeſcit. Salia in corpus noſtrum admiſſa alimentum quidem nullum præbent, ſed in minimos ſoluta cryſtallos maſſam ſangvineam ingrediuntur, a

qua,

qua, ne corpus corrodant, per vias urinarias ſunt excernenda. Hanc ob cauſſam agricolæ, quotidiana inter labores motione, qua omnes inprimis excretiones promoveri ſolent, fruentes, valetudinis non facile jacturam patiuntur; accedente autem ſedentaria vita, retenta mox ſalia vim ſuam exſerunt & corpora eorum, ſcorbuti nomine eunt deſtructum.

Si dubiam hanc rem, & minus exploratam quis crederet, ſexcenta eam mihi exempla inter nautas & milites degenti, teſtatiſſimam fecerunt. Tenuiori illo cibo & parum nutriente, in laborioſiſſima tamen qualis ruſtica eſt vita, vivendi ratione, adſveti, avium inſtar, caveæ illigatarum, ſummo tantum non otio devovebantur, & nullo caloris, nullo denique reſpectu quietis habito, ſalita quotidie, carne lardoque ad ſatietatem usque ſummam veſcebantur. Quid igitur mirum, ſi ſcorbutica lue victi, fœde palleſcerent, & fœtidum os geſtarent, augentibus hanc calamitatem ulceribus cacoëthicis, œdemate pedum, dyſpnœa, cum univerſa ſignorum ſcorbuti ſyndrome.

Difficillima eorum curatio erat, qui corporis motione carentes, in dies ſingulos, ex ipſa cauſſa morbi ſui victitarent. Quod ſi, ſancita ægrotantibus illis, alia diæta, reſumtis denuo paululum viribus, ſanorum numero adſcriberentur, cum ipſa vitæ ſpe, priſtinam iterum vitam inchoabant; quo factum eſt, ut opinione citius, in eam, ex qua vix elapſi erant, miſeriam rurſus relaberentur. Hic morbus, ut & ceteri, infenſior ipſis, in oris maritimis, quam in alto pelago, eſt hoſtis; nam, datis vento velis, & navis quaſſa-

quaſſatione &, quo tunc inprimis occupantur, opere fortius moventur, unde etjam ad Indiam orientalem navigantes, conſtantibus inter tropicos ventis, a ſcorbuto plerumque immunes ſunt, qui tamen maxime eos adgreditur, cum ſedato mari & navi nulla vi ventorum acta feruntur. Idem noſtratibus, ſtatione utentibus, accidit, quorum, cum X ad XV, in maritimo curſu, ſingulis diebus, in claſſe univerſa, morbis corriperentur, occupato portu, præſertim apud Gotheburgum, XXX, XL, quin immo L, in ægrotantium quotidie numerum accedebant, qui tamen manifeſte minuebatur, ut primum ſe mari denuo committerent. Inde nullo apparet negotio, quam utile ſit, & quoque neceſſarium, ut claſſes tali expeditioni deſtinatæ, ſtationes, uti peſtiferas evitent, vel ſaltem appulſis ad littora navibus, nautæ in continentem ſe, quavis data occaſione, recipiant, quo & corpora movendi, & libero aëre fruendi anſam nanciſcantur.

Dani, binis iſtis menſibus, cum noſtros in Flecker-ö Norvegorum operirentur, ſuos quotidie exſcendere ſiverunt, iisdem quoque ſub tota expeditione illa, ſatis belle erat.

In triremibus (*Galerer*) degentibus, quibus eadem atque noſtris claſſiariis, alimenta præbentur, eandemque cum hauriant auram, rectius tamen ſemper valent. Tantum vero valetudinis unde diſcrimen? Ratio in promtu eſt. In remos hi & vela, ingenti cum labore, interdiu, & quidem ſub dio incumbunt; cum autem adveſperaſcit, nullis locorum anguſtiis clauſi, terra puroque aëre libere utuntur.

B §. V.

§. V.

Neminem vero fugit, *olera* & recentia *vegetabilia*, ſcorbuticis optima ſanitatis remedia eſſe, cum ſalia eadem neque tanta copia ingrediuntur, neque diu retineant, ut pingves illi & carnium cibi; quapropter conſultiſſimum judicamus, ut ſaluberrima hæc alimenta, quam diligentiſſime, dum occaſio ſic tulerit, uſurpent, motione ad littora deficiente *a*).

§. VI.

---

a) Scorbutus heic eo difficilius dispelli poterat, quo ægrius commoda aliqua diætæ ratio, in ſumma recentium vegetabilium penuria, præfiniebatur, cum neque ad curationem inſtituendam, præter ſpecies antiſcorbuticas ſiccas, quidquam ſuppeteret. Inter medicamenta, quæ contra hunc morbum præſcribebantur, maxima in armoraceis & acidis virtus ſita fuit, non illis ſolum, quæ ſub nomine aceti proſtant, ſed in acido præſertim Vitrioli, quod duplici cauſſa iis præferri meretur. Nam, ſi ſufficienter dilutum, vice potionis, quotidie uſurpetur, non ſolum alcaleſcentiam humorum corrigendo, ſed conſiſtentiam quoque ſangvini nimis reſoluto reſtituendo, vim ſuam exſerit. At vero, cum juſta, in hoc morbo tollendo, diæta utramque faciat paginam, conſultiſſimum, quin immo ſumme neceſſarium duco, ut ſufficiens Braſſicæ conditæ copia, ſub tali expeditione, nautis aſſervetur, quæ & comparari & conſervari facile poterit. Efficaciſſimum autem hæc, contra malum ſcorbuti cibum, quotidiano uſu præbet, ut non ſolum morti affines, cum valetudine in gratiam redeant, ſed illi etjam ſani ſerventur, qui ab iſto adhuc morbo alieniores deprehenduntur. Cujus rei, ob diuturnam experientiam digniſſimus fide teſtis eſt Nobiliſſimus PRINGLE Medicus anglorum caſtrenſis primarius.

§. VI.

Lardum inter maxime nutrientes cibos merito ſuo numeratur, qua propter priſcis etjam athletis, quorum in viribus & robuſtis lacertis, ſumma fuit laus, continue edendum porrigebatur. Commodiſſimum igitur hoc alimentum ſub fortiſſima putamus motione, longe vero perniciosiſſimum iis omnino, qui hac ipſa prorſus deſtituuntur. Quam propter cauſſam, me non monente, quivis ſtatim intelligit, impetum maris & ventorum ſuſtinentibus, ubi continuo detinentur labore, ſalutarem lardi uſum eſſe, cum vires contra & valetudinem eorum idem cito proſternat, qui malacia & portuum tranquillitate fruuntur. Tranſpirationem quippe impedit, fibras laxat, corpusque ad attractionem proniſſimum reddit, unde etjam ad febres intermittentes & remittentes proclivibus, nocentior nullus cibus jure cenſetur. Quod ſi e febre quartana convaleſcenti, ſuccidiæ eſum permittas, quin profligatum, in morbum denuo implicetur, experientia toties edocti, nulli dubitamus. In omnibus morbis contagioſis, lardum noxium eſſe, corpusque noſtrum plus ceteris quibuscunque ad attrahendum contagium disponere deprehendimus, ut etjam ſcabie infecti augmentum inde mali ſui perſentiant. Neque hiſtoria nos medica ignorare ſinit, nefarios aliquando Veſpilones eo immanitatis proceſſiſſe, ut ſegmentum lardi, ori peſte agonizantium admotum ſacculoque incluſum illis, inſtar amuleti vendiderint, quos contaminare voluerunt. Sed vero, præterquam quod omnes excretiones & inprimis

tranſpirationem, lardum reprimat & idcirco ſcorbuto affectis vehementer noceat. Sordes etjam & cruditates in prima digeſtionis officina relinquit, unde rancor humorum ibi obviorum, fibrarum laxatio & debilitatio, unde tanquam cauſſa trigæ morborum a nobis deſcriptorum, jure haberi poteſt. Quod cum ita ſit, in claſſe ejus nunquam uſus admitti deberet, niſi ſanis nautis inter fluctus æſtumque maris opere ſuo perfungentibus.

Mirari ergo non convenit, infeliciori noſtrates fato preſſos fuiſſe, quod in portu tantum non ſemper & otio ſegneſcerent. Quoniam vero, uti ſæpius diximus, fibras totius corporis, lardum laxiores reddit & omnium ciborum tardiſſime tranſpirat, ſimulque conſtat, cacheticos omnes & noſtalgia laborantes, qui ceteros ægros multitudine vincunt, ex his principiis malum ſuum contrahere; quin hoc quoque reſpectu, caro porcina damnari debeat, nemo non intellexerit *b*).

§. VII.

---

b) Similem Angli, ſuperiori æſtate, calamitatem perpeſſi ſunt, Gallis optima & valetudine & fortuna utentibus. Inter alias forte ejus rei rationes, hanc etjam præcipuam ducimus, quod illi, noſtro more, carnium ut plurimum alimentis veſcantur, ita quidem, ut, ſub militari quoque expeditione ſua, omnem fere his conſtare commeatum percupiant. Galli contra ut plurimum vegetabilium eſca contenti, utpote cui, a puero inde, aſſveſcunt, ſuæ a carnibus abſtinentiæ adſcribere debent, quod raro cum illa morborum phalange pugnare cogantur, qua & noſtrates & angli profligati fuerunt.

§. VII.

Ad alteram jam claſſem morborum, Febres puta exacerbantes, cum primis vero Amphimerinam illam pervenimus.

Harum cauſſa, cauſſæ febrium intermittentium valde affinis quidem nobis videtur. Eoque id magis, quod Amphimerina, cum lenioris eſt indolis, typum intermittentis induit, eamque præ ſe faciem fert & quidem vice verſa. Haut raro debitorum ope medicamentorum in eam commutatur, iisdemque levatur & ſolvitur remediis *c*).

Ex humido nimis, corrupto frigidoque aëre, dum corpore hauritur, tranſpirationique obicem ponit inſenſibili, perſpirabilique hocce retento humidoque attracto, eam præcipue progigni, vero eſt ſimile.

E ſtaticis enim edocemur, corpus continue noſtrum inſenſibili modo perſpirare debere, ſi valetudo erit tuenda, protractamque perſpirationis hujus ſuppreſſionem, maxima ex parte, ea excitare ſymptomata,

---

c) Digeſtivis videlicet remediis, Emeticis & Laxantibus, dieque ad noctem vergente, Camphoratis, quibus, habita ægrotantium & rerum circumſtantium ratione, Diaphoretica leniora addebantur. e. gr. Sal C. C. ſuccinatus; at vero ad ſtadium morbi & declinationem, ubi, viribus vitæ deficientibus, pulſus ſumme debilis, parvus & fluctuans erat, ſummo cum fructu excitantibus illis & ſolventibus ſalinis HUXHAMII & RIVERII ſcilicet e ſale volatili C. C. & acido Vitrioli, loco limonum ſucci, ut & ſale Abſinthii vel Tartari acido vitrioli ſaturato, Chinatis vel ſalinis hiſce, vel Rheo, vel Diaphoreticis junctis. Emeticis etiam ſolis, multi ſanabantur.

mata, quæ huic febri ſunt propria. Neque etjam ignorare quemquam credimus, tempore æſtivo, poſt copioſiora tranſpirationis ſenſibilis effluvia, corpus magis, quam alias bibulum eſſe; hancque attractionem madidi impurique aëris morbum hunc equidem efficere arbitror. Hinc ratio patet, cur illi præter ceteros eidem deprehendantur obnoxii, qui in aëre hujusmodi diu ſæpiusque ſunt verſati. Cauſſa autem prædiſponens in corpore bibulo erit quærenda, ſive a morbo quopiam prægreſſo, perverſa diæta, peculiari habitu, ſive alia cauſſa, id ita ſit conſtitutum. Hujus rei ſatis luculenta, mihi præbebantur exempla in nauticis, qui, cauſſis hiſce prædisponentibus præſentibus, poſtquam majorem noctis partem, excubiis conſumſiſſent, idque in humido, frigido impuroque aëre, illisque peractis, mox, ſub umbraculum navis, ubi aër longe erat corruptior, in udis veſtibus, per noctatum iviſſent, poſtera plerumque die, febre iſthac corripiebantur.

Ad prædiſponentem cauſſam etjam pertinet, quod nautæ, ii præſertim, qui *Rote-båtsmän* vocantur, unicam ſolum tunicam, quin immo ſi plerosque reſpicias, unum, vel forte bina induſia poſſideant, quibus amicti & excubias agentes, quasvis aëris injurias ſuſtinent, tranſpirationem a ſuppreſſione, ſeque a frigore & humidi attractione defendere non poſſunt, & poſtmodum probe madefacti, discubitum eunt. Cui tanto malo optime conſultum foret, ſi pro ſingulis navibus, certus numerus tunicarum induſiorumque pararetur, ut eſſet, quo, & frigus, & humectationem,

& ſor-

& ſordes, inprimis cum morbis afflictarentur, arcere miſeri valerent.

§. VIII.

Utrum hic, de quo diſſerimus, morbus inter contagioſos referri merito poſſit, aliis dijudicandum relinquo. Fieri facile poteſt, ut ex contactu luem contraxiſſe ii exiſtimentur, qui in eodem loco, eisdem communibus cauſſis, unde vitium ſanitatis propullulat, fuerint expoſiti. Diſſimulare tamen non decet, præſertim in ardore æſtatis, cum febris malignior evadit, petechiisque effloreſcit, illius tunc exanthemata, communem exanthematum ſervare naturam; quare etjam longe utiliſſimum cenſemus, ut graviſſime inprimis frebricitantes, a conſortio ſanorum removeantur, vel ſaltem, ne iis cibum capere ibidem loci permittatur, ubi ægrotantes decumbunt. Si quid enim contagioſi adſit, cum cibo & ſaliva, id haut mora deglutitur, impetumque mox ſuum in contaminatos ex more prodit *d)*.

§. IX.

d) Vel eo quoque nomine notabilis admodum hæc eadem epidemia videbatur, quod ſtadium hujus febris IV. apud plerosque cum inopinato ac vehementi rigore, vel ſaltem horrore totius corporis oriretur, comitante dolore capitis acuto atque pulſante, quem mox calor, æſtus ſitisque inſignis, cum mutatione pulſus a ſumma debilitate ad plenitudinem, inſequebantur. Nunc per ſpatium horæ, nunc breviori intervallo rigor iſte capitisque dolor vigebat, non aliter, atque in febribus intermittentibus ordinariis, ſeſe gerens. Nihil igitur mirum, ſi graviora hæcce & nova morbi indicia, tanquam mortis prænuncia, vehementer ægroti extimeſcerent. Quo tamen me-

§. IX.

Demum quod ad Diarrhoeam attinet, plures ad eam gignendam cauſſæ concurrunt. Exploratum dudum

---

tu, poſt aliquot horas, liberabantur, univerſali ſudore accedente, qui & ſymptomata & morbum ipſum feliciter profligabat. Impetum quidem intermittentis cujusdam febris, ſtatas vices ſervaturæ, mox opperiebantur, ſed fruſtra, appetentia cibi viribusque ſenſim redeuntibus ipſaque ſanitate indies magis magisque reſtituta. Quod ſi rigoris illius, cujus mentionem injecimus, IV:um ſtadium ab initio expers fuit, & exauctam inde morbi longinquitatem vidi, & durationem ipſius ſtadii ad binas usque vel ternas hebdomadas. Duriſſima vero illorum ſors erat, quorum adverſa a Diarrhœa valetudo oriebatur, ſiquidem continuata hæc ipſa, dum morbus obtineret, eos ita maceravit, ut per plures menſes, vires reſumere non valerent. Neque e lecto emergentes, gerentesque ſanorum perſonam, æquali temporis intervallo a pulſu pulſui hecticorum ſimili ſiccoque volæ manuum ardore, obſtructiones viſcerum ſignificantibus, liberari poterant. Quibus vero nova febriculæ illius acceſſione remiſſio morbi contigit eorum quoque confeſtim lingva debitum & naturalem induebat colorem, cum ceterorum contra, alba iſta vel flaveſcente pituita ſenſim evaneſcente, ſangvine velut ſuffuſa, direpta quaſi cuticula, videretur, eum in morem atque poſt aphtas fieri plerumque ſolet. Quibus, tempeſtivo debitorum medicamentorum uſu intra V:tum, VII:m vel etiam IX:m diem febris memorata accelerabatur, caverent ſatis, ne iterum in depulſum morbum reciderent, cui præter ceteros, admodum patebant; ita quidem, ut exempla mihi illorum ſiſterentur, qui bis aut ter, recuperata valetudine, denuo in febrim complicarentur, totidemque vicibus memorabilem criſin, quam antea nominavimus experirentur.

dudum eſt, ubi quis, vel pernicioſum aliquem cibum, vel majori quidem quantitate, quam ut vires vitæ eidem ſufficiant digerendo & expellendo, eum ſtatim corrumpi, aceſcere nempe aut ranceſcere & apud fortiſſimos etjam, tormina cum borborygmis atque alvi ſolutione efficere. Præterea plus alimentorum, qui in laboribus vivunt, quam, qui in quiete, conſumunt, motionique adſveti, ſi eadem deſtituuntur, citius cibis gravantur. Idem nauticis noſtris eveniebat, qui in laboribus & menſæ pauperculæ nati, jam, quaſi in ſaginario, copioſiori ventrem eſca diſtendebant, omni fere, quo digerenda erat, motus exercitio carentes. Ex diæteticis conſtat, ſi phytivorus, diæta mutata, carnivorus fiat, ventriculum inde totumque corporis ſyſtema detrimento affici, diarrhœamque inprimis excitari. Sic gens Iſraelitica in deſerto a manna ad abundantiorem uſum perdicum deflectentes, muſcarum inſtar, eodem forte morbo occubuerunt.

Qui ad Indiam orientalem navibus proficiſcuntur, duris tantum ſub longo itinere cibis uſi, cum, curſu maritimo peracto, in terram appulerint, ſi dulciſſimis & in ſe alias ſaluberrimis, qui ibidem reperiuntur, fructibus copioſe veſcantur, dyſenterias ſibi cholerasque aliaque mala attrahunt; quare etjam ab exquiſitiſſimis hujusmodi epulis ſeveriſſime prohibentur. Eandem ego fabulam a noſtratibus actam vidi, cum duriori cœnæ adſveti, ad Norrvegiam affatim halecum recentium parvi emerent, quas ſemicoctas ſæpe, mox jucunde comedentes, diar-

rhœas cruentas & incruentas ſibi, ſatis commode an-tea valentibus, & febres ſtomachales accelerabant.

Nemo tandem ignoraverit, diarrhœas haſce ibi locorum inprimis pertinaciter ſævire, ubi multitudo hominum in exercitium cogitur, ſive mari ſive terra id fiat, cujus rei vel hanc rationem manifeſtam eſſe autumamus, quod putredine & fœtore exciten-tur. Unde etjam Moſaica lege præceptum fuit ut quilibet militum, felium exemplo, excrementa ſua humo obtegeret, ne ejusmodi putredo exiſteret: quam hodienum ſanctionem populi orientales & Muhamedani, magno ſuo bono ſancte cuſtodiunt. Quotidiana vero experientia commonſtrat, ubi alvi ejusmodi profluvia locum obtinuerunt, contagium ab altero in alterum facillimo ſerpere negotio. Morbus igitur, quem diximus, non fœtido ſolum ad littora & in navibus odore, ſed contagio etjam propagatur, qua propter in eam proclivis ſum opinionem, nautas illos, qui, me accedente, ex dyſenteriis & diarrhœis proſtrati jacebant, ſub plurium ſtatione hebdomadum, triplici ex hoc fonte virus ſuum hauſiſſe.

Cum igitur in hunc morbum quidam incurrunt, & nihilominus clauſtris locorum magna hominum vis continetur, non poteſt non aër inde infectus fieri, quo fit, ut ſani cum ægrotis ſociati, uno plus modo afficiantur. Hac ratione id conſilium dedi, ut graviſſime ægrotantes, in peculiarem navem, illis dicatam, translati, a ceterorum ſocietate disjungerentur. Quo ipſo hoc ſimul obtinebatur, ut anguſtiæ,

quas

quas ſub parada, infirmorum lecti efficiebant, minuerentur, ut facilior fieret decumbentium cura.

§. X.

Binæ ceteroquin cauſſæ ſunt generales, omnium ejus generis expeditionum indivulſæ comites, quæ militarem multitudinem diro hujusmodi fato, aut præparant aut etjam devovent, *Noſtalgia* videlicet *impurusque aër*. *Noſtalgia* licet vulgo non attendatur, heic tamen præcipuam velut ſedem habere videtur. Nauta enim a domo & conjuge & liberis, a reliquis omnibus, quæ cara cenſentur, diſtracti, in elatis præterea locis aridisque nati & educti, ubi puro liberoque fruiti ſunt aëre, mutata jam ſcena, in depreſſioribus, maris inter vapores, vivere coguntur. Iidem, apparatu tenui, multo autem corporis exercitio uſi, largum jam ſtatis temporibus victum & quietem nanciſcuntur, opinioneque celerius Noſtalgiæ malo tanguntur, ſimiliter fere atque Sveci noſtri & item Helveti, cum ad Hollandiam commigraverint, ubi nulla huic morbo medela, niſi quæ in fortiori corporis motu ſita eſt. Ubi vero vis morbi hujus invaluerit, tranſpiratio indies magis magisque extenuatur, & humores, per conſvetos e corpore meatus exitum molientes, jam reſidui, per alias vias eadem quantitate evacuari non poſſunt. Sed quoniam excrementitii ſunt, & hoc modo tamen quotidie augentur, corpori vehementer nocent. Per moram ſenſim plus plusque corrupti, viſcidi & immeabiles fiunt vaſisque in minimis ſtagnant. Hinc plenitudo & gravitas, ejusque in toto corpore ſenſus; hinc dolor

lor capitis totiusque corporis gravativus; hinc debilitas, laſſitudo, cardialgia, inappetentia, nauſea, vomitus, diarrhœa, dolor inteſtinorum, & tandem funeſta illa febris, quam ante nominavimus, meſenterica vel amphimerina. His accedit, quod homines ſic ad morbum diſpoſiti, non ſolum humidi aëris vel minutiſſimum attrahant, ſed pernicioſos etjam & putridas exhalationes, quarum in navibus ingens eſt copia.

§. XI.

Præcipuum igitur nunc fontem indicaſſe mihi videor, funeſtus unde ortus morborum, quibuscum nautæ conflictabantur, promanarit. Hinc quoque juxta patet, præter laborem, nullum Noſtalgiæ tutius fore remedium, quam ut animi langvidorum erigantur. Rem innuo conſideratione eo digniorem, quo certius eſt, decuriatis noſtris, (*inroterade båtsmån*) præter victum qualemcunque & veſtitum, ſub tota illa expeditione, periculoſa ſatis & moleſta, nihil remanere mercedis & incitamenti. Quo idcirco fit, ut animum & alacritatem deſpondeant omnem ſuumque officium, quo funguntur, non militiam, ſed captivitatem fere ducant, huic itaque morbo tanto viciniores. Obſervatu jucundum fuit, eos, qui mercede conducebantur (*enroullerade och förhyrde båtsmån*), quorum lautiora ſunt ſtipendia, meliori & animo, & valetudine graſſantibus morbis reſtitiſſe, facilioremque longe expertos fuiſſe medicinam. Quocirca optandum omnino eſſet, ut majora ſtatuerentur illis operum præmia, quorum ſpe & emolumento

exci-

excitati, & vitam & labores ſuos magis æquanimiter tolerarent.

§. XII.

Altera æque communis morborum *cauſſa*, in corrupto illo & intercluſo ſub parada aëre, ſita eſt, cum heic loci quadringenti ſæpenumero, pluresque, quot capi poſſunt, homines, ſupra ſubterque ad latera, halecum inſtar, ſtipentur.

Sex rerum non naturalium, principem Aeri locum tribuimus, utpote, quem, in hanc lucem editi, primum haurimus, quoque deſtituti, ne momentum vitam vivere valeremus. Non candelæ, quæ ſine aëre exſtingvitur, is magis, quam nobis, eſt neceſſarius. Animantes enim omnes ita reſpiratione aëris ſuſtinentur, ut loco quopiam, quem ſpiritui introire non datur, incluſi, mox animam ponant, poſtquam circumſcriptus iſta regione aër pulmones omnis permeaverit: eoque id magis, quo certius eſt, receptum ſemel pulmonibus aërem & emiſſum, ſi iterum in eosdem redeat, puro licet intermixtus, damna afferre. Sive ex mente phyſicorum, elaſticitatis ſuæ in pulmonibus jacturam is faciat, ſive alio hoc fiat modo, nobis incertum, rem tamen ipſam longa jam dudum experientia comprobavit. Neque vero ignoramus, pingvem & concretum peſtiferis exhalationibus aërem excrementorumque rancore fœtidum tantum nobis officere, quantum tenuis ille purusque prodeſſe ſolet: unde etjam homines in regionibus degentes, iſto impuro aëre circumfuſis, pallentes fere & cachectici evadunt, febribus-

que, diarrhœis, ſcorbuto, noſtalgiæ &c. obnoxii. Quis igitur non videt, quanta medico cuivis difficultas naſcatur opem ferendi & adrepentes ejusmodi morbos antevertendi apud eos, qui tali elemento cinguntur? Quapropter, in facienda expeditione, ſummæ fuerit neceſſitatis, quoquo fieri poſſit modo, ſalubrem in navibus procurare aërem. Quod ut efficerent, recentiori cumprimis ævo, omnem navigantes moverunt lapidem, ſapientiſſimis quoque in conſilium phyſicis advocatis. In optimis ad hunc usque diem inventis, antlia SUTONIS habetur, quam ideo, panaceæ inſtar, expeditionibus commendavi, quo etjam conſilio ii, penes quos ſummum eſt imperium, in quovis eam poſthac navigio comparari juſſerunt.

S. D. G.